МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ТАДЖИКСЬКИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ШИРИНШО ШОХТЕМУР
(РЕСПУБЛІКА ТАДЖИКИСТАН)
СЛОВАЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
(СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ЧЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДНИЧИХ НАУК (ЧЕХІЯ)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПСЬКУ (ПОЛЬЩА)
ДЕРЖАВНИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАНУ

МАТЕРІАЛИ
міжнародної науково-практичної конференції

«ПРІОРИТЕТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВІД ВИТОКІВ ДО СЬОГОДЕННЯ» ДО 395-річчя ІСТОРІЇ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА 178-ї РІЧНИЦІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРЕНАХ БІЛОЦЕРКІВЩИНИ

24 вересня 2025 року

Біла Церква
2025

УДК 929Кононський+577+378+32.019.5

ЦЕХМІСТРЕНКО С.І., д-р. с.-г. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет
Svetlana.tsehmistrenko@gmail.com

ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ КОНОНСЬКИЙ ЯК ФУНДАТОР БІОХІМІЧНОЇ НАУКИ, ПЕДАГОГ ТА ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Показано життєвий і науковий шлях професора О.І. Кононського, засновника гістобіохімічної школи Білоцерківського НАУ. Висвітлено його внесок у розвиток кафедри хімії, підготовку наукових кадрів, написання підручників і науково-популярної літератури. Акцентовано значення його спадщини для модернізації аграрної освіти в Україні.

Ключові слова: Олексій Іванович Кононський, біохімія тварин, гістобіохімічна школа, педагог, аграрна освіта.

TSEKHMISTRENKO S. I., doctor of agricultural sciences, professor
Bila Tserkva National Agrarian University

OLEKSII IVANOVYCH KONONSKYI AS THE FOUNDER OF BIOCHEMICAL SCIENCE, EDUCATOR AND PUBLIC FIGURE

The article outlines the life and scientific achievements of Professor O. I. Kononskyi, founder of the histo-biochemical school at Bila Tserkva NAU. His contribution to the Department of Organic and Biological Chemistry, training of researchers, and publication of textbooks and popular science works is highlighted. The importance of his legacy for the modernization of agrarian education in Ukraine is emphasized.

Key words: Oleksii Ivanovych Kononskyi, animal biochemistry, histo-biochemical school, pedagogue, agrarian education.

Справжнім вчителем ми називаємо людину, яка здійснила значний ціннісний, ментальний вплив на інших людей, а не обмежилася просто інформаційним наповненням «знаннями». Справжній вчитель обов'язково закликає своїх учнів до великих знань, умінь, навиків. Такий вчитель, по суті, кує долю своїх учнів. Протягом свого життя ми маємо багато вчителів, але справжніх – одиниці. Тому, як на мене, справжній Вчитель, як і справжнє Слово, повинні писатися з великої літери. Одним із таких був професор Білоцерківського НАУ О.І. Кононський, якого по праву охрестили корифеєм української біохімії. Олексій Іванович – це доктор біологічних наук, професор, академік трьох академій, письменник, автор низки літературних творів, громадський діяч.

Олексій Іванович Кононський (1929–2014) належить до тих постатей, чия наукова і педагогічна діяльність визначила траєкторію розвитку біохімії та аграрної освіти в Україні другої половини XX століття. Народжений у місті Сквира Київської області в родині колгоспників, він із ранніх років поєднав працелюбність і глибоку зацікавленість до

природничих наук. У 1953 році закінчив ветеринарний факультет Білоцерківського сільськогосподарського інституту, а вже у 1960 році після завершення аспірантури став асистентом кафедри органічної і біологічної хімії. У 1961 році під керівництвом професора П.О. Ковальського захистив кандидатську дисертацію, присвячену сегментарній іннервації м'язів задньої кінцівки тварин, а в 1970 році здобув ступінь доктора біологічних наук, захистивши працю з гістохімії нервових клітин в онтогенезі. У 1971 році йому було присвоєно звання професора. З 1964 по 2002 рік Олексій Іванович очолював кафедру органічної та біологічної хімії Білоцерківського НАУ, перетворивши її на провідний в Україні осередок біохімічних досліджень [1].

У перші роки його керівництва кафедра отримала потужний імпульс розвитку. Було створено гістохімічну лабораторію, де освоювали сучасні методи вивчення клітин, а згодом – лабораторію електронної мікроскопії. Це дало змогу поєднати класичні біохімічні підходи з морфологічними дослідженнями на рівні ультраструктур. Так сформувалася гістобіохімічна наукова школа, відома не лише в Україні, а й за її межами. Її вихованцями стали 7 докторів та 15 кандидатів наук, серед яких – чотири академіки. Серед докторів наук, що вийшли з цієї школи, варто назвати: В.Г. Герасименка, Б.П. Романюка, І.С. Дудко, Л.П. Горальського, О.М. Клименка та С.І. Цехмістренко. Серед кандидатів наук школи – О.В. Міхайліна, Н.Є. Корнієнко, А.Ф. Халімон, Д.В. Єсьман, Л.І. Білан, І.Г. Мельник, О.С. Цехмістренко, М.М. Сімоненко та інші [5].

Його науковий доробок складає понад 300 праць, серед яких 14 підручників і навчальних посібників, що десятиліттями використовуються у вищих навчальних закладах України. Серед ключових видань: «Біохімія тварин» (1980, 1992, 1994, 2006), «Фізична і колоїдна хімія» (1986, 2009), «Органічна хімія» (1994, 2003), «Органічна хімія. Практикум» (2002), «Гістохімія» (1976), «Основи гістологічної техніки і морфофункціональні методи досліджень у нормі та при патології» (2005), «Біохімія молока та молокопродуктів» (2014), «Біохімія тварин з основами фізичної і колоїдної хімії. Практикум» (2011) [2].

О.І.Кононський – академік Української АН (2004) та Нью-Йоркської АН (1998). Увійшов до міжнародного рейтингу „Хто є хто" Великої Британії (1996) і США (2000–2004) „Хто є хто в науці і техніці" (2006–2007). Член Золотого фонду м. Біла Церква (1998), почесний громадянин м. Сквира (1999), довічний стипендіат Президента України (2004). Олексій Іванович Кононський брав активну участь у громадському та науковому житті міста, області та держави. Він був головою міського (з 1977 р.), членом правління обласного (з 1977 р.), республіканського (1976–1986 рр.) та Всесоюзного (1986–1988 рр.) товариств „Знання". Обирався депутатом Білоцерківської міської ради (1990–1995 рр.), член Наукової Ради при Президії НАУ України „Біохімія тварин і людини" (з 1977 р.), Центральної Ради і Президії Українського біохімічного товариства ім. О.В. Палладіна (з 1977 р.), віце-президент Малої АН України (1993–1995 рр.). У Сквирській середній школі № 1, яку в 1948 р. він закінчив, започаткована премія ім. О. Кононського для ліцеїстів із природничих дисциплін [4].

Особливе місце у спадщині Кононського займає науково-популярна література. Він переконано вважав, що наука має бути доступною суспільству. Його публікації та лекції, які виходили у вигляді брошур і збірників, популяризували біохімію, ветеринарну медицину та сучасні досягнення аграрної науки. О.І. Кононський – автор ряду публіцистичних і художніх творів – "Відлуння Чорнобиля" (1996, 1997), "Герої народу безсмертні" (1998), "Дороги життя" (1998), "Наша гордість" (2000), "Таємниці мозку великих людей" (2002), "Здоров'я, загартування і зимове купання" (2000), "Минуле та сучасне медицини Білої Церкви" (у співавторстві з Г.Д. Ковбасюком і В.Г. Ковбасюком, 2003), "Життя та вічність" (2005) та інші. Завдяки простоті й зрозумілості викладу ці матеріали були орієнтовані не лише на студентів чи спеціалістів, а й на широке коло читачів. У цьому проявлялася його глибока віра в те, що наука є суспільним ресурсом, а не закритим знанням для обраних [3].

Кононський О.І. нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України (1970), кількома медалями та Міжнародним знаком „Союз Чорнобиля" (2003).

Професор О.І. Кононський був цікавим співрозмовником, дотепним, щирим. Наодинці був заглиблений у свої думки, інколи замріяний, любив походжати і наспівувати якусь мелодію. Певною мірою був мрійником, а мрія для нього була, як антидепресант, як допінг

для досягнення успіху. За будь-яких обставин прагнув поводитися з честю та гідністю та чинити так, щоб це виглядало совісно, щоб не було потім соромно через роки та десятиліття. Для Олексія Івановича було характерним гостре несприйняття несправедливості, любов до людей, небайдужість до чужої біди [6].

Сьогодні, коли ми говоримо про модернізацію аграрної освіти, приклад Олексія Івановича Кононського стає особливо актуальним. Він показав, що справжня модернізація – це не лише нове обладнання чи програми, а насамперед культура чесності в експерименті, ясності у викладі та спільнотності у вихованні молодих науковців. Його школа продовжує жити у працях учнів та у підручниках, які формують наступні покоління аграрних фахівців.

Таким постає образ Олексія Івановича Кононського – вченого, який заснував у Білій Церкві осередок сучасної біохімії, педагога, що виховав цілу генерацію науковців, та громадського діяча, котрий умів пояснити суспільству значення науки. Його життя і діяльність – це приклад служіння не лише науці, а й людям, для яких ця наука покликана працювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 100 років кафедрі хімії Білоцерківського національного аграрного університету / С.І. Цехмістренко та ін. Біла Церква, 2020. 43 с.
2. Білоцерківський національний аграрний університет – від витоків до сьогодення / за ред. В.М. Власенка. Біла Церква : БНАУ, 2011. 320 с.
3. Біолого-технологічному факультету – 75. Історія і сучасність (1932–2007). – Біла Церква, 2007. 272 с.
4. Власенко В.М. Вони творили нашу велич. Біла Церква, 2016. 300 с.
5. Наукові школи / Білоцерківський національний аграрний університет. – Біла Церква, 2010. 134 с.
6. Цехмістренко С.І. Слово про вчителя (Пам`яті Олексія Івановича Кононського). Український біохімічний журнал.2014, 86(4). С. 228–229.